

Het volgende hoofdstuk is een fragment uit het boek:

Samen ontdekken.

De uitdaging van de vergader(en)de gemeente: samen de wil van Christus onderscheiden.

[Klik hier om te bestellen!](#)

Het tiende deel van de Baptistica Reeks gaat in op het samen ontdekken of onderscheiden van de wil van Christus in de gemeente. In de praktijk van gemeenten is een vergadercultuur zichtbaar waar steeds meer vragen bij gesteld worden. In eerste instantie vaak praktische: hoe kan het proces beter. Om vervolgens bij een diepere vraag uit te komen: hoe onderscheiden of ontdekken we de wil van God voor de gemeente. Deze vraag wordt van verschillende kanten belicht en elke keer wordt opnieuw benadrukt: het gaat om de praktijken van de gemeente, om andere manieren van doen. In dit deel komen zowel de theologie als de praktijk van samen onderscheiden aan de orde. Met bijdragen van Henk Bakker, Stuart Blythe, Daniël Drost en Ingeborg Janssen.

4. Samen een weg vinden als *Urban Expression* in de wijk, met Yoder op de boekenplank

Daniël Drost

Dit hoofdstuk gaat over de vraag hoe Yoders visie op hoe christelijke gemeenschappen gezamenlijk ethische keuzes maken (hij noemt dit *communal moral discernment*), de dagelijkse praktijk van een *Urban Expression* project kan verrijken en bevragen. Voor Yoder is de vraag naar gezamenlijk onderscheiden onlosmakelijk verbonden met hoe de gemeenschap is vormgegeven. Daarom zal er in dit hoofdstuk gekeken worden naar de vorm van de gemeenschap (inhoud en structuur), en dan specifiek naar ‘de volheid van Christus’ en naar de vrijwillige belichaming van het evangelie. Daarnaast zal er gekeken worden naar de vorm van het onderscheidende gesprek. Na een korte introductie in het concrete *Urban Expression* (vanaf nu: UE) project en de anabaptistische waarden van UE, zal telkens Yoders visie eerst worden verwoord, waarna dit wordt gebruikt om de praktijk van het UE project te bevragen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met conclusies en vragen. Hoewel er op een bijzonder soort vorm van gemeentestichting wordt ingezoomd, kunnen deze verhalen hopelijk ook in andere contexten tot inspiratie en reflectie leiden.

Hoewel het niet mooi is een hoofdstuk te beginnen met het verwoorden van definities, kan het wel belangrijk zijn om spraakverwarring te voorkomen.

Het concrete UE project waar het in dit hoofdstuk om gaat is het pionierende initiatief in de wijk Kruiskamp in Amersfoort, dat gestart is in 2009. De geloofsgemeenschap die ontstond werd na een paar jaar de ‘Vriendenkerk’ genoemd. Na een tijd van voorbereiding hebben wij als gezin deel uitgemaakt van dit initiatief van zomer 2009 tot zomer 2015. Ik zal dus reflecteren vanuit mijn eigen ervaring.

De term ‘communal moral discernment’ wordt in dit hoofdstuk gebruikt naast termen als ‘de wil van Christus onderscheiden’, ‘Gods stem verstaan’, ‘de wil van God zoeken’. Hoewel dit geen sluitende synoniemen zijn is het van belang er telkens in terug te horen dat het ten eerste een groepsproces is, ten tweede dat het gaat om het concrete leven in de wijk, en ten derde dat de wil van God voor het hier en nu gezocht wordt. Daar zit de theologische visie achter dat de gemeenschap een levende Heer dient, die leidt en stuurt, kortom, die concreet na te volgen is.

Urban Expression in Kruiskamp

In 2009 verhuisden er twee gezinnen naar Kruiskamp in Amersfoort, een Vogelaarwijk. In 2007 had de toenmalige minister van Wonen, Wijken en Integratie, Ella Vogelaar, veertig wijken aangewezen waarin de komende tijd extra geïnvesteerd zou worden. Deze vaak oude stadswijken hadden een achterstand in percentages op het gebied van onderwijsniveau, inkomensniveau en de verdeling werkenden/uitkering ontvangers. Ook waren er bovengemiddeld veel problemen met criminaliteit. Deze vaak multiculturele wijken waren opgemerkt door de overheid en de plaatselijke gemeenten. Maar ook binnen de kerkelijke wereld was opgevallen wat de demografische verschuiving met de oude stadswijken gedaan had. Om het voorbeeld van Kruiskamp te nemen: Kruiskamp is een oude stadswijk, grotendeels gebouwd in de jaren vijftig en zestig. Er staat een aantal kerkgebouwen in de wijk, bijvoorbeeld de Rooms-katholieke Heilig Kruiskerk, de PKN Adventskerk, de GKV Schaapskooi, de Apostolische Zendingsgemeente, etc. Waar halverwege de 20ste eeuw de meeste gemeenteleden van deze kerken in de wijk zelf woonden, was dit aan het begin van de 21ste eeuw niet meer het geval. Toen in Amersfoort Noord de nieuwbouwwijken gebouwd werden, verhuisde de middenklasse (lees: christenen) hiernaar door. Tegelijkertijd verhuisden er veel nieuwe Nederlanders uit Marokko, Turkije en Afrikaanse landen als Ethiopië en Somalië naar Kruiskamp. Anno 2015 zijn er verschillende moskeeën, waarvan de leden in de wijk wonen, terwijl de kerken langzaam regiokerken zijn geworden waarvan de meeste leden niet meer in de wijk

wonen. Daardoor kan het gebeuren dat er in een christelijke stad als Amersfoort wijken zijn met nauwelijks christelijke of kerkelijke presentie.

De voorganger van de Baptistengemeente zag deze leemte en verzamelde een team van twee - en al snel drie - gezinnen die in 2009 naar de wijk verhuisden om daar kerk voor en door de wijk te zijn. Het team gaf zichzelf drie opdrachten:

1. Opbouwend aanwezig zijn in de wijk, zodat er bijgedragen wordt aan de sociale cohesie van de wijk.
2. Een christelijke geloofsgemeenschap zijn, voor en door de wijk, die zich kan uitbreiden.
3. De visie van 'Gods hart voor mensen in achterstandswijken' breder bekend maken binnen de kerkelijke wereld.

De drie gezinnen verhuisden naar Kruiskamp en er werden startfondsen bij gevonden, zodat twee personen voor drie jaar twee dagen per week vrijgesteld konden worden, zoals dat christelijk heet. De mannen die de fondsen kregen waren theologen, die in plaats van dat ze voorganger in een gemeente werden, bezig gingen met gemeentestichting. De coaching die het team in het algemeen en de twee jonge theologen in het bijzonder kregen, spitte zich daar aanvankelijk ook op toe: jullie zijn theologen, jullie worden ervoor betaald, jullie hebben de taak visie te vormen en het geheel vorm te geven. Wat er daar gebeurde is dat er een kerkelijke structuur, die van de betaalde professional, of kerkelijk gezegd, die van het ambt, op een jong team werd gelegd dat 'from scratch' bezig gaat met gemeentestichting. En dat leverde eerder een belemmering op dan dat het productief werkte. Wat was er dan wel nodig?

De anabaptistische waarden van *Urban Expression*

De vraag van dit artikel is hoe Yoders visie op ‘communal moral discernment’ de praktijk van een UE project kan bevragen en verrijken. Deze vraag is moeilijk *direct* te beantwoorden, omdat de visie van UE anabaptistisch georiënteerd is en hiermee al grotendeels voortbouwt op de inzichten zoals die verwoord zijn door Yoder.

Stuart Murray, de geestelijke vader van UE, ontdekte de kracht van de anabaptistische traditie voor zijn werk in de achterstandswijken van Oost Londen. De nadruk op Jezus, op het belichamen van het evangelie, op het denken in gemeenschappen, op het omarmen van een minderheidspositie, dat waren precies de waarden die van belang leken in zijn werk daar. In de loop van de jaren is er een netwerk van gemeentestichtende initiatieven in achterstandswijken in Engeland ontstaan die zich UE noemen en hun werk doen vanuit dezelfde anabaptistische waarden. Ook in Nederland sloten zich een paar bestaande initiatieven aan, zoals ‘In de Praktijk’ in Den Haag en ‘Villa Klarendal’ in Arnhem. Sinds 2009 zijn er ook nieuwe initiatieven ontstaan vanuit deze anabaptistische visie, o.a. in Amersfoort, Rotterdam, Arnhem, Amsterdam en Enschede. Stuart Murray richtte samen met Alan en Eleanor Kreider in het Verenigd Koninkrijk *The Anabaptist Network* op, om de studie naar anabaptisme en missie op te pakken, maar ook in populaire publicaties toegankelijk te maken voor een breder publiek.¹ Een concreet gevolg hiervan was de *After Christendom Series*, die beschreef wat het betekent christen en kerk te zijn in een post-christelijke samenleving.² In het toegankelijke boekje *The Naked Anabaptist*³ zet Murray nog eens kort en helder uiteen wat deze anabaptistische overtuigingen nu precies inhouden.

Murray beschrijft zeven overtuigingen die laten zien wat het voor veel anabaptisten vandaag de dag betekent om zich met deze traditie te identificeren. Dat zijn o.a. een focus op Jezus, een omarmen van het leven in de marges en een nadruk op vrede als hart van het evangelie.⁴ Met name overtuiging 5 is belangrijk voor ons thema:

Kerken zijn geroepen om toegewijde gemeenschappen te zijn waarin discipelschap en missie centraal staan, plaatsen van vriendschap, wederzijdse verantwoordelijkheid en gezamenlijke aanbidding (multivoiced worship). Als we samen eten, het brood en de wijn delen, voeden we de hoop doordat we hierin samen Gods koninkrijk zoeken. We zijn er aan toegewijd om zulke kerken te laten groeien en te laten ontstaan, waarin jong en oud op waarde worden geschat, leiderschap beschikbaar is, rollen verbonden zijn aan gaven in plaats van aan geslacht, en een doop voor gelovigen.⁵

Uit deze beschrijving wordt duidelijk wat ook uit de boeken van Yoder naar voren komt: de mogelijkheid om als ‘gemeenschap Christus’ wil te onderscheiden, is onlosmakelijk verbonden met de structuur en de geleefde overtuigingen van deze gemeenschap. Met andere woorden, als je als

---

¹ <http://www.anabaptistnetwork.com/>

² *After Christendom Series*, waarin onder andere de delen verschenen *Post-Christendom*, *Church After Christendom*, *Worship and Mission After Christendom*, *Faith and Politics After Christendom*, *Youth Work After Christendom*.

³ Stuart Murray. *The Naked Anabaptist: The Bare Essentials of a Radical Faith*. (Scottsdale, Pa.: Herald Press, 2010).

⁴ Murray, *The Naked Anabaptist*, 45-47.

⁵ Murray, *The Naked Anabaptist*, 46.

gemeenschap vormen en structuren hebt die een belichaming van het evangelie belemmeren, dan kan het moeilijk worden om te onderscheiden wat de Heer wil.

UE heeft dat ook beseft en de waarden en beloften die UE verwoord heeft en haar teams vraagt te ondertekenen, geven hier ook woorden aan: hoe belichamen we het evangelie, niet alleen als individuen, maar juist ook als gemeenschap, in haar lokale context?⁶

Waarin hielp deze anabaptistische achtergrond en waarden van UE (in het algemeen) het team in Kruiskamp in het vormgeven van de gemeenschap en het zoeken naar Gods wil in Kruiskamp? Waarin verrijkt en bevraagt Yoder (in het bijzonder) de praktijk van een pionierend missionair team in een oude stadswijk in Amersfoort?

De vorm van de gemeenschap: structuur

Yoders visie:

Als Yoder spreekt over de gang van zaken in de gemeente neemt hij zijn insteek principieel bij Efeziërs 4:11-13, bij de volheid van Christus:⁷

En hij is het die apostelen heeft aangesteld, en profeten, evangelieverkondigers, herders en leraren, om de heiligen toe te rusten voor het werk in zijn dienst. Zo wordt het lichaam van Christus opgebouwd, totdat wij allen samen door ons geloof en door onze kennis van de Zoon van God een eenheid vormen, de eenheid van de volmaakte mens, van de tot volle wasdom gekomen volheid van Christus.

Volgens Yoder gebruikt Paulus de term de ‘volheid van Christus’⁸ om een nieuw soort groepsdynamiek te beschrijven, waarin elk lid van het lichaam een onderscheiden, door God bevestigde en bekrachtigde rol heeft: iedereen in de gemeente draagt bij aan het geloof en de kennis van de gemeenschap. Iedereen heeft gaven ontvangen en deze gaven moeten worden gebruikt om samen de volheid van Christus te gaan belichamen. Er zijn verschillende gaven en bedieningen, maar allen zijn nodig.

Het tegenovergestelde van deze visie is voor Yoder het denken in termen van ‘ambt’ of in zijn eigen woorden, die van de ‘religieuze specialist’. Dit komt voor in de meeste kerkelijke structuren en daarom noemt Yoder dit ‘the standard account’. ‘The standard account’ bestaat eruit dat één persoon, of maximaal twee of drie, een speciaal ‘ambt’ hebben. Alleen deze bijzonder

---

⁶ De waarden van UE zijn onderverdeeld in waarden van relaties, creativiteit en nederigheid. Daarnaast zijn er een aantal beloften die teamleden onderschrijven. In die zin lijkt UE wel een beetje op een monastieke orde. Zie www.urbanexpression.nl voor de waarden.

⁷ John Howard Yoder, *Body Politics. Five Practices of the Christian Community Before the Watching World*. (Scottsdale, Pa.: Herald Press, 1992), 47. Zie ook *Van onderen! Op zoek naar een ambtstheologie voor een priesterschap van gelovigen*. Jan Martijn Abrahamse & Wout Huizing (red) (Amsterdam: Unie van Baptistengemeenten, 2014), 115-128, waar ik dit eerder en uitgebreider besproken heb.

⁸ Yoder heeft drie keer een artikel/boek/hoofdstuk uitgegeven met de titel ‘The Fullness of Christ’. In 1969 in het artikel ‘The Fullness of Christ’ in *Concern* (A Pamphlet Series for Questions of Christian Renewal) No 17, waarin hij uitgebreid de ‘religieuze specialist’ beschrijft, en een uitgebreide verwerking van het nieuwtestamentische materiaal rondom bedieningen en ambten. In 1987 kwam John Howard Yoder *The Fullness of Christ: Paul's Revolutionary Vision of Universal Ministry* (Elgin, Ill.: Brethren Press, 1987) uit, een uitgewerkte versie van het *Concern* artikel, en in 1992 verscheen het hoofdstuk ‘The Fullness of Christ’ als onderdeel van *Body Politics*.

gekwalficeerde personen kunnen door hun bijzondere handelingen de kerk maken tot wat ze zou moeten zijn.⁹ Of dit nu gaat via de eucharistie (in de RK context) of prediking (in de protestantse context) of via bepaalde pastorale handelingen, dat maakt niet zoveel uit.¹⁰ Het gaat erom dat er één of meerdere personen apart gezet worden en daarmee de ‘religieuze specialist’ worden.

De manier van leven waar de hele gemeenschap toe geroepen wordt, wordt symbolisch uitgevoerd door de religieuze specialist. Sterker nog, hij is er voor nodig om ze uit te voeren. Radicale¹¹ praktijken van de hele gemeenschap verworden zo tot sacramenten. Het samen breken van het brood wordt de eucharistie, elkaar vergeven wordt de biecht, voor elkaar bidden wordt ‘de ziekenzalving’, het Woord openen wordt (academisch verantwoorde) prediking. Naast dat het een monopoliepositie creëert in de relatie tot God,¹² zorgt het er ook voor dat de gemeenschap de manier van leven waartoe ze geroepen is uitbesteedt. En daarmee blokkeert ze haar eigen groei op weg naar de volheid van Christus.

De Urban Expression praktijk in Kruiskamp

Na de start waarin er te sterk gedacht werd vanuit de betaalde krachten, of de opgeleide voorgangers, werd er gezocht naar vormen van leiderschap die meer teamgericht waren.

Het team bestond uit zes verschillende mensen, met verschillende gaven, kerkelijke achtergronden en karakters. Al snel bleek dat het natuurlijk leiderschap niet per se bij deze twee jonge theologen lag, maar eerder bij sommige anderen. Zij vertoonden een sterker leiderschap in het nemen van keuzes, het begrijpen, belichamen en interpreteren van de visie, of het begeleiden van het groepsproces.

Fascinerend was de ontwikkeling dat de theologen meer praktisch bezig waren in de wijk zoals met het opknappen van tuinen en huizen, capoeiralessen geven aan de jeugd, het uitgeven van de wijkkrant, of met buikspreek en goochelen, terwijl het werk wat geassocieerd wordt met ambt of geestelijk leiderschap eerder gedaan werd door anderen. Zo gaven de echtgenotes van de theologen Bijbelstudies, want zij stonden dicht bij de vrouwelijke deelnemers, terwijl hun mannen vloerbedekking legden ergens anders in de wijk.

Achtergronden, karakters en gaven

Dat sommige mensen in het team snel waren en anderen langzaam opbouwden, dat sommigen werkers waren en anderen reflecteerders, dat sommigen vanuit het doen visie vormden en Gods wil ervoeren en dat anderen vanuit ‘de binnenkamer’ eerst Gods wil te weten wilden komen, alvorens tot handelen over te gaan, leidde tot frictie en vragen. Vragen over leiderschap van twee versus het team, over de vraag hoe ze samen de wil van God konden zoeken. De verschillende achtergronden (van reformatorisch tot vrijgemaakt tot Vergadering en vervolgens van *Youth for Christ* tot *Youth with a Mission*) zorgden ervoor dat mensen hier verschillend instonden. Hoe konden de verschillende spirituele stijlen, karakters en gaven met elkaar samen een team gaan vormen dat kon gaan doen waar het voor geroepen was?

Het team kende de groepsdynamische stappen van *forming* (het team wordt gevormd), *storming* (de verschillende karakters en opvattingen gaan botsen), *norming* (dit zijn onze waarden, hier staan we

---

⁹ Yoder, *Body Politics*, 48.

¹⁰ Vgl Yoder, *Concern* (1969), 34, waar Yoder ook noemt: ‘in revivalism he moves his hearers to repentance and commitment,’ en ‘in suburbia he counsels them to be authentic.’

¹¹ Radicaal komt van het Latijnse ‘radix’, wat wortel betekent. Radicaal moet hier dus opgevat worden als dat wat behoort tot de wortels van de gemeenschap, datgene waar ze voor geroepen is.

¹² Yoder, *Body Politics*, 86 n 57.

voor, zo gaan we het doen), *performing* (de taak uitvoeren) en *adjourning* (afscheid nemen).¹³ Met name in de *storming*, *norming* en *performing* fase was goed leiderschap hard nodig.

Het team investeerde in elkaar beter leren kennen: wat is jouw verhaal, hoe geef jij vorm aan je spiritualiteit, wat versta jij onder Gods stem verstaan? Ook deed het team een DISC test, wat de verschillen in karakter en benadering in beeld bracht.¹⁴ Hierin kwamen vragen naar voren die in elke groep spelen, namelijk hoe verhoudt het individu zich tot de groep en zijn/haar visie, gaven en mogelijkheden tot die van het team? En hoe kan het samen meer worden dan de som der delen, in plaats van elkaar te vertragen en het geheel stroef te maken?

Gezamenlijke visie en persoonlijke bediening

Toen het team concludeerde dat de ambtelijke benadering belemmerend werkte, was het de vraag hoe ze dan wel tot een constructieve structuur konden komen. Constructief betekende dan vooral: optimaal gebruikmakend van de verschillende gaven. Na een tijd gewerkt te hebben met leiderschap van het hele team (d.w.z. zes mensen) bleek dit te log. Alle keuzes gingen langs het hele team voordat er gehandeld werd. Dit werkte vertraging in de hand en zorgde ervoor dat het team veel tijd aan vergaderingen kwijt was. Daarna is er overgegaan op een roulerend leiderschap van twee, maar het bleef worstelen hoe iedereen betrokken kon worden en hoe ieders stem gehoord kon worden.

Een weekend met een externe coach bracht inzicht: hij stak in met ‘gezamenlijke visie en persoonlijke bediening’. Dit gaf de ruimte en de structuur om de gezamenlijke visie te omarmen en van daaruit bezig te gaan met de persoonlijke bediening: wat zie ik in de wijk, waar ben ik voor geroepen, wat wil ik nu oppakken? Degene die een bepaalde activiteit als persoonlijke bediening zag, werd eindverantwoordelijk. En hij of zij kon er mensen uit het team of de wijk bij vragen al naar gelang nodig. Dit perspectief gaf woorden aan een sterke gezamenlijke identiteit, terwijl het iedereen persoonlijk stimuleerde die gave te gelde te maken die hij of zij gekregen heeft. Er is een duidelijke eenheid, maar ook een duidelijke verscheidenheid merkbaar, en dit geeft ruimte om samen te groeien naar de volheid van Christus. Hoewel het team de waarde die Yoder ‘de volheid van Christus’ noemt wel al langer omarmde, was het moeilijk concrete structuren erbij te vinden die én samenbindend waren én persoonlijk initiatief stimuleerden.

Geven en ontvangen

Dat speelde binnen het team, maar nog meer binnen de wijk. Hoe kun je in een achterstandswijk waar mensen gewend zijn aan zorg, waar ze gewend zijn afhankelijk te zijn van hulpverleners, dit patroon gaan doorbreken in hoe je samen je gemeenschap vorm geeft? Hoe kun je voorkomen dat er rollen ingenomen worden die anderen passief maken of tot hulpbehoevend bestempelen? In de Vriendenkerk ontwikkelde zich het gezegde ‘in een gemeenschap zijn er geen hulpverleners of hulpontvangers: iedereen kan geven en iedereen kan ontvangen.’ Dit principe van wederkerigheid leverde mooie momenten op: momenten van groei en het doorbreken van patronen die al zo lang spelen.

---

¹³ Dit zijn de stadia van groepsvorming zoals geformuleerd door Bruce Tuckman, zie http://www.teamontwikkeling.net/groepsdynamischetheorieen/ontwikkelingsstadia_Tuckman.asp. Geraadpleegd op 1 maart 2016.

¹⁴ DISC is een manier om gedrag binnen een groep in kaart te brengen, gebaseerd op de theorie van psycholoog William Moulton Marston. DISC staat voor *Dominance*, *Inducement*, *Submission* en *Compliance*, in het Nederlands vaak vertaald als *Dominant*, *Inspirerend*, *Stabiel* en *Consciëntieus*.

Wederkerigheid: een voorbeeld

Anneke,¹⁵ een alleenstaande moeder met twee kinderen, wordt dagelijks omringd met hulpverlening. Jeugd zorg, schuldhulpverlening, etc. Dit zorgde ervoor dat hulpbehoevend zijn een rol was die ze standaard aannam. Dit ging gepaard met een gevoel van falen en een laag zelfbeeld. Toen we met een groepje van de Vriendenkerk eens naar het verzorgingstehuis in de wijk gingen om samen met de bewoners kaarten te knutselen, raakte het haar hoe blij mensen werden dat zij langskwam. Van haar rol als hulpbehoevende werd ze ineens geplaatst in de rol van iemand die komt geven: aandacht, liefde en tijd. Dit gaf haar een ongelooflijke boost. Ze ervoer aan den lijve dat ze kan geven en dat dit mensen een goede dag bezorgd.

De anabaptistische waarde van het denken vanuit gemeenschappen, het geloven dat het evangelie doorbreekt in gemeenschappen en dat iedereen hierbij nodig is, dat was een punt op de horizon waar door het team telkens naar verwezen werd. Allen zijn nodig, iedereen kan bijdragen, iedereen heeft gaven ontvangen en samen groeien we naar de volheid van Christus.

De vorm van het gesprek: Hoe vorm je visie als team, en met de wijk?

Yoders visie:

In het artikel ‘Hermeneutics of Peoplehood’¹⁶ beschrijft Yoder hoe christelijke gemeenschappen gezamenlijk ethische keuzes maken. Dat gebeurt door een interne dialoog in de gemeenschap. Onder het kopje ‘de vorm van het gesprek’ beschrijft hij vervolgens vier vertegenwoordigers (*agents*) die dit proces begeleiden: *Agents of Direction* (sturende vertegenwoordigers), *Agents of Memory* (vertegenwoordigers van het collectieve geheugen), *Agents of Linguistic Self-Consciousness* (vertegenwoordigers van het linguïstisch zelfbewustzijn) en *Agents of Order and Due Process* (vertegenwoordigers van de juiste gang van zaken).¹⁷

De Urban Expression praktijk in Kruiskamp

Het team associeerde visievorming en ontdekken wat de volgende stappen waren in de wijk, sterk met het onderscheiden van de wil van Christus. Daar hield het team enerzijds ‘aanbiddingsavonden’ voor, die bestonden uit een tijd van zingen en gebed met de Bijbel open. Na verloop van tijd werd dan geïnventariseerd wat iedereen ‘gehoord had’. Dit kon een Bijbeltekst zijn, een gedachte, een concreet iets. Dat werd vervolgens besproken en geëvalueerd in de groep, soms bleef het een tijd liggen tot het team tot de conclusie kwam dat ‘het de heilige Geest en ons goed leek om...’. Fascinerend is dat uit deze avonden de meest inspirerende én concrete ideeën voortkwamen. Anderzijds waren er visieavonden voor de grote lijnen: hoe ziet de wijk eruit, wie zijn wij als team, wat kunnen we doen, etc.

Yoder gaf woorden aan rollen die mensen als vanzelf (of vanuit hun gave) innamen: sommige waren meer van het profetische: wat zou God hier en nu willen doen? Anderen waren meer van de grote lijnen en vertegenwoordigden het collectieve geheugen: zij plaatsten het geheel in het perspectief van de lange adem. Anderen konden vanuit de Bijbel reflecteren op wat kerk zijn is, leerling zijn is, hoe het evangelie vorm kan krijgen in een wijk als Kruiskamp. Anderen bewaakten het proces. De verschillende functies zien, gaf ook de mogelijkheid om ze te vieren, en om te vertrouwen dat het hierdoor ook een gezamenlijk proces kon worden.

---

¹⁵ Om privacy redenen zijn de namen van de mensen in dit hoofdstuk veranderd.

¹⁶ Yoder, John Howard. *The Priestly Kingdom: Social Ethics as Gospel*. (Notre Dame, Ind.: University of Notre Dame Press, 1984, 2001²), 15-45.

¹⁷ Zie hierover ook hoofdstuk 3 en voor een uitgebreidere beschrijving Abrahamse & Huizing, *Van Onderen!*, 123-126.

Het team was er daarnaast op gericht de wijk te betrekken bij de processen. Maar hoe doe je dat nu concreet? De nadruk lag daarbij op luisteren: wat leeft er in de wijk, waar is behoefte aan, wat vinden mensen inspirerend? Tegelijkertijd heeft een christelijke gemeenschap dingen te bieden waar niet-christenen geen weet van hebben. Een voorbeeld hiervan is gebed. De eerste keer samen bidden in de Vriendenkerk was een bijzondere ervaring. Gebed is daarna een bijzondere plek gaan innemen in de vieringen van de gemeenschap, ook zeer gewaardeerd door mensen die er op stonden zich geen christen te noemen. Maar het ontstond op initiatief van een teamlid. Moest het team nu aanbod gericht of vraaggericht te werk gaan? Met het aanbodgerichte in het achterhoofd werd er sterk ingezet op het vraaggerichte. En dat werd gezocht door te luisteren. En vanuit dat luisteren naar God, naar de wijk en kijkend naar wie het team zelf was werden er keuzes gemaakt: Wat doen we in de wijk? Welke keuzes maken we? Wat wordt het verhaal van dit jaar dat verteld wordt in de Vriendenkerk vieringen? Wat zijn de volgende stappen, etc., etc.?

Luisteren met de wijk: twee voorbeelden

De vieringen van de gemeenschap werden aanvankelijk Kinderclub Kruiskamp genoemd, omdat ze vooral gericht waren op kinderen. De vieringen bestonden uit een kindergedeelte en daarna een gezamenlijke maaltijd. Ouders en andere volwassenen uit de wijk bleven hangen voor koffie en zo ontstonden er ook de gesprekken bij de koffie, die steeds inhoudelijker werden. Hierdoor waren de vieringen geen kinderclub meer, waarna de naam steeds meer begon te wringen. Het team heeft samen met alle bezoekers een naam gezocht voor de vieringen. Na veel verschillende voorstellen werd de naam Vriendenkerk gekozen. Iedereen kon zich er in vinden en daarnaast werd ook ervaren dat de naam de lading goed dekte. Voor het team was het een interessante ervaring om te zien hoe de gemeenschap ervaren werd: als een plek van vriendschap en als een kerk.

In 2014 is er een uitgebreide evaluatie gedaan met de bezoekers van de vieringen. Wat vinden jullie van de vieringen? Wat is de kern van wat we doen? Moeten we het anders gaan aanpakken en zo ja, hoe? Hieruit kwam naar voren dat wat er gewaardeerd werd enerzijds het vriendschapsaspect was, maar dat anderzijds juist de christelijke inhoud de basis vormde van wat de Vriendenkerk was. 'Koffie drinken kan overal, maar praten over de echte dingen van het leven kan alleen hier.' Er kwamen concrete vragen uit naar voren die lieten zien: wij willen groeien in ons geloof en we willen ook meer betrokken zijn bij de (voorbereidingen van) de vieringen. Voor het team was dit enerzijds erg bemoedigend, anderzijds ook een confronterend moment. Hoewel een van de kernwaarden het kerk zijn met de wijk is, was er in de drukte van alles de neiging om op te gaan treden als 'religieuze specialisten' en het kerk zijn voor de wijk te gaan doen. Deze evaluatie liet het team de waarde van kerk zijn met de wijk weer opnieuw zien en omarmen, maar liet ook zien hoe sterk de neiging is te vervallen tot 'the standard account'. De volheid van Christus omarmen en vieren is een langzamer en intensiever proces, wat continu iedereen erbij moet betrekken.

Geloof is gemeenschap is navolging is missie (het evangelie belichaamd)

Yoders visie:

Door heel zijn werk heen benadrukt Yoder dat het evangelie bestaat uit navolging. Je bent geroepen door Jezus en wordt deel van een gemeenschap die het evangelie wil belichamen.¹⁸

Geloof bestaat niet alleen uit het beamen van bepaalde ideeën over de wereld, over God of over jouw zondigheid. Nee, het evangelie krijgt vorm in een veranderd leven in een nieuwe gemeenschap: de kerk.¹⁹ Yoder koppelt dat ook aan incarnatie: omdat het Woord vlees werd in een

¹⁸ Yoder, *Body Politics*, 75-76.

¹⁹ Vergelijk Yoder, *Body Politics*, p ix, waar Yoder zegt dat de kerk het evangelie belichaamd en hierin al iets laat zien van Gods bedoeling met de mensheid en de wereld: 'Stated very formally, the pattern we shall

specifieke tijd en plaats, kan het evangelie nu ook belichaamd worden in een specifieke tijd en plaats.²⁰ En dat geeft kracht voor wat Yoder noemt *A Missionary Ethic of Incarnation*.²¹ Met andere woorden: dat een gemeenschap het evangelie uitleeft is het krachtigste getuigenis dat er is. Iets dat iedereen die het wil kan begrijpen, en er zelfs deel van uit kan gaan maken. Als anabaptist benadrukt Yoder dat navolging gebaseerd is op een vrijwillige keuze. Zonder vrijwilligheid geen mogelijkheden tot groei naar de volheid van Christus, maar ook geen openheid om samen Gods wil te onderscheiden.²²

De Urban Expression praktijk in Kruiskamp

In de context van een wijk als Kruiskamp waar christelijke begrippen en verhalen niet meer bekend zijn is dat een heel sterke benadering. Christelijke taal, woorden en verhalen hebben geen werkelijkheid achter zich voor mensen in de wijk, dus mensen moeten eerst gaan ervaren wat deze woorden betekenen. Het team begon geloof steeds meer te zien als praktijken die je aanleert en waar je langzamerhand steeds meer woorden bij krijgt. In missionaire kringen wordt er regelmatig beweerd dat de bekende drieslag 'Believe – behave – belong' in een missionaire setting veranderd zou moeten worden in 'belong – believe – behave'. In Kruiskamp werd echter duidelijk dat 'behave' juist een stap is op weg naar 'believe'. Het aanleren van discipelschap, van vergeving, van niet roddelen, van goed doen zonder goed terug te verwachten, van iedereen aan je tafel dulden en zelfs verwelkomen, dat zijn stappen op weg naar woorden kunnen geven aan geloof.

De anabaptistische insteek van het evangelie als 'een nieuw leven in een nieuwe gemeenschap' blijkt dus een uiterst bruikbare insteek in een wijk waar woorden onbekend en daardoor krachteloos zijn. *Action speaks louder than words*. Dat is ook de reden dat Heilig Vuur West de visie gekozen heeft die bestaat uit een citaat uit het Johannes evangelie: 'Niemand heeft ooit God gezien, maar als wij elkaar liefhebben is Hij in ons werkelijkheid geworden.'²³ Niemand heeft ooit God gezien en daarom zijn woorden over God vaak te pretentief en onbegrijpelijk. Als we elkaar liefhebben, dan is het evangelie te ervaren en te begrijpen. En zijn er eventueel woorden bij te vinden.

Het evangelie belichaamd: een voorbeeld

Christina is een vrouw uit de wijk van ongeveer 60 jaar oud. Ze leeft alleen met haar hondjes en een paar jaar geleden ontmoette ze een gezin uit het team, waarmee ze structureel is gaan optrekken. Regelmatig even langslapen, af en toe komen eten. Langzaam werd er meer van haar verbaal duidelijk en de omstandigheden waarin ze nu leefde: in de schuldhulpverlening, in een vies, verwaarloosd huis en schuw en angstig als ze was, hield ze de gordijnen de hele dag dicht. Het team heeft het huis een paar keer schoongemaakt, vloerbedekking gelegd, de bijkeuken opgeknapt, enzovoorts. Nu zijn de gordijnen open, is ze uit de schuldhulpverlening en is ze een bepalend figuur in de Vriendenkerk. Als je haar vraagt waar de Vriendenkerk over gaat, zegt ze: we helpen elkaar.

Christina heeft ondertussen ook geholpen met behangen bij anderen uit de wijk, ze helpt met koken en schoonmaken, doet mee aan de gesprekken, neemt anderen mee naar de Vriendenkerk en gaat soms mee naar andere kerken om

---

discover is that the will of God for human socialness as a whole is prefigured by the shape to which the Body of Christ is called. (...) The people of God is called to be today what the world is called to be ultimately.'

²⁰ Yoder gebruikt het woord *particular*, wat ik hier vertaal met specifiek, tegenover algemeen of eeuwig geldend. De incarnatie was specifiek, d.w.z. in een bepaalde tijd en plaats, en daarmee is onze roeping om Jezus te volgen ook voor het hier en nu, namelijk een bepaalde tijd en plaats. Christelijke ethiek is daarom ook niet voor iedereen altijd geldend, maar is een ethiek voor mensen die Jezus navolgen in het hier en nu. Elke nieuwe tijd en plaats vraagt dus weer om een specifieke wijze van het belichamen van het evangelie. Zie Yoder, *The Priestly Kingdom*, 40-44.

²¹ Yoder, *The Priestly Kingdom*, 44.

²² Yoder, *The Priestly Kingdom*, 40-44.

²³ Zie <http://www.heiligvuurwest.nl/wie-wij-zijn>. Heilig Vuur West is een initiatief rond kerkvernieuwing in Amsterdam Oud West en begon net zoals team Kruiskamp 'from scratch'.

te vertellen over de Vriendenkerk. Zij ervaart herstel en bevrijding aan den lijve, ze is deel geworden van een gemeenschap, waarin ze geeft en ontvangt en waarin ze concreet leert Jezus na te volgen. En de laatste tijd vindt ze er ook steeds meer (geloofs)woorden bij.

Praktische navolging en daarna (geloofs)taal: een voorbeeld

Anneke die mee ging naar het verzorgingstehuis en daar merkte dat zij van betekenis kan zijn voor anderen, is een mooi voorbeeld van iemand die al begint met discipelschap, zonder dat ze daar al woorden voor heeft. Een ander voorbeeld is de Pinksterviering van een paar jaar geleden. We besloten daarvoor Marijke te vragen. Een vrouw die geen christelijke achtergrond heeft en met haar gezin (man en twee dochters) naar de Vriendenkerkvieringen komt. Ze doet veel met drama en theater en we vroegen haar iets te doen met het Pinksterverhaal. Samen met een teamlid las ze Handelingen 2 door en probeerde dit om te zetten naar een stuk waar de kinderen mee konden werken. Er werd uiteindelijk gekozen voor het werken met 'tableau vivants': het Pinksterverhaal werd in een aantal scènes uitgespeeld, deze werden gefotografeerd en achteraf kreeg iedereen een fotoboek van deze viering. Het mooie van deze viering was dat alle bezoekers actief betrokken waren bij de voorbereiding en de viering zelf. Bijzonder was de rol van Marijke: ze las de Bijbel, interpreteerde het verhaal zodat het begrijpelijk was, legde dit vervolgens aan de Vriendenkerk uit en zette iedereen ermee aan het werk. Ze noemt zichzelf geen christen en heeft ook geen (geloofs)taal voor wat ze gedaan heeft. Christenen zouden het exegese en prediking noemen. Misschien dat zij die woorden ook ooit leert. Wat ze in ieder geval aangeleerd heeft is de praktische ervan.

Het belang van het vrijwillige: een voorbeeld

Tijdens een gesprek met Belinda (een vrouw uit de wijk die ook naar de Vriendenkerkvieringen kwam) liet teamlid A zich tegenover haar en teamlid B laatskend uit over een andere vrouw uit de wijk. Het was een slip of the tongue, maar teamlid B sprak haar er later op aan: we moeten positief en opbouwend over mensen spreken, juist in deze wijk en juist als ze er niet bij zijn. Teamlid A trok het zich aan en sprak later Belinda er nog op aan: ik liet me toen negatief uit over iemand anders uit de wijk, teamlid B sprak me er op aan, en bij had gelijk. Ik had het niet moeten doen, het spijt me.

Dat raakte Belinda: wat een bijzondere waarde om positief over mensen te willen spreken, maar ook wat bijzonder dat jullie elkaar daarop aanspreken! Belinda sprak er later teamlid B over en zei: als ik zoiets doe, wil je mij er dan ook op aanspreken? Ik wil ook positief over mensen leren praten.

Belinda wordt geraakt door de waarden van de teamleden, maar ook door hoe zij elkaar daarin stimuleren en bevragen. Zij verbindt zich vrijwillig aan (een van) de christelijke waarden en wil er ook op bevestigd worden. Ook zij heeft er nog geen (geloofs)taal voor, maar in het kader van het artikel zou het navolging genoemd kunnen worden en een eerste stap op weg naar het onderscheiden wat de Heer wil.

Conclusies

De vraag 'hoe werkt dat nu, samen de wil van Christus onderscheiden?' is niet zo eenduidig te beantwoorden. Volgens Yoder en de waarden van UE hangt de mogelijkheid tot gezamenlijk onderscheiden samen met de dagelijkse praktijk en structuur van de gemeenschap. En daarmee ook op je visie op wat het evangelie is en hoe dit uitwerkt in de levens van mensen, gemeenschappen, wijken en steden. Samen de wil van Christus zoeken is vooral mogelijk als heel de gemeenschap samen het geloof leert belichamen en zo samen de volheid van Christus laat zien (Ef. 4). Dat is hoog gegrepen, misschien zelfs pretentius, en de valkuil om het te laten doen door religieuze experts (lees: het kernteam) is er altijd.

De anabaptistische waarden zijn ontstaan vanuit het perspectief van een gemeente van gelovigen. Hoe kun je die waarden dan uitleven op de grensvlakken van kerk en wereld, team en wijk? Dat is

iets waar UE teams mee worstelen.²⁴ Het team in Kruiskamp heeft telkens weer de keus gemaakt om expliciet te luisteren naar de wijk en samen met de wijk naar wat God zou willen. Hoe dat concreet uitwerkte vroeg creativiteit en blijft dat ook vragen. De voorbeelden in dit hoofdstuk hebben er iets van laten zien.

---

²⁴ De grote vraag die daarbij speelt is: is datgene wat UE doet werkelijk anabaptistisch, of noemen wij het vooral graag anabaptistisch? Dat begint met het definiëren van woorden als 'geloofsgemeenschap' en 'kerk'. Slaan die woorden alleen op het team van toegewijde christenen, of ook op mensen uit de wijk die langzaam deel worden van de gemeenschap, praktijken aanleren en daar (geloofs)taal bij vinden? De UE teams zien over het algemeen die laatste groep als de geloofsgemeenschap of kerk. UE zou je in die zin een neo anabaptistische groepering kunnen noemen. Kernwaarden als gezamenlijke navolging en de nadruk op de belichaming van het evangelie staan nog steeds centraal, de cirkel van de kerk is alleen verwijd. Vergelijk de scriptie van Sibbele Meindertersma *Veilig of heilig. Een onderzoek naar de ecclesiologie van Urban Expression in het licht van de kerkvisie van Jannes Reiling*. (Amsterdam: Baptisten Seminarium Amsterdam, 2014) over de spanning tussen een baptistische ecclesiologie, die uitgaat van een gemeente van gelovigen, en de waarden van UE.